

Objava vsakega dne razen sobot, nedelj in praznikov.
Izšel dnevno razen sobot, nedelj in praznikov.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravniški prostori:
2637 S. Lawndale Ave.
Office of Publication:
2637 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXVI. Chicago, Ill., četrtek, 28. decembra (Dec. 28), 1933. STEV.—NUMBER 253
Subscription \$6.00 Yearly
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Komentarji

Številke, ki ne pojasnijo. — Kdaj je zažgal nemški parlament?

Te dni — ob koncu leta — je v tisku vse polno poročil in števil. Danes nas zanimajo poročila in številke, ki so jih objavili razni departmenti federalne vlade. Na primer poročilo industrijske administracije za obnovo businessa v Ameriki.

Industrijski administrator Johnson se je poročal, da je NRA dobro stimulirala business. Vse napreduje. Zlasti avtomobilska industrija. Od julija do septembra 1933, torej v dveh mesecih, je število upošlenih delavcev v avtomobilski industriji poraslo od 125,000 na 150,000, vsota totalnih mezd za te delavce je pa v tem času poskočila za dva milijona dolarjev.

Navada, da navajajo skupne vsote izplačanih mezd, se je že udomačila v vladnih departmentih. Tudi department za delo se poslužuje te metode. Skupne vsote so kajpada ogromne — toda koliko pomenijo za posameznega delavca?

V resnici so te skupne vsote medresni porastak pesek v oči. Mezda je porasla v skupni vsoti zaradi tega, ker se je pomnožilo število delavcev, ni pa porasla za posameznega delavca! To je velika razlika. Vlada si pomaga s skupnimi vsotami, ki so zares impozantne na papirju, ampak za človeško blaginjo ne pomenijo nič; posamezni delavci in njih družine nimajo od tega nobene koristi.

Dejstvo je, da je bila mezda v avtni industriji, kolikor se tiče posameznih delavcev, znižana pod pravilnikom NRA. To dokazuje drugo poročilo, ki je "postranskega pomena", vendar prekleto važno za posameznika. To poročilo se glasi, da je povprečna mezda avtnega delavca znašala pred NRA \$101.30 mesečno, po uvedbi NRA pa \$97.50. Vzrok je, ker je bil skrajšan delovnik in delodajalci so za skrajšan čas prikrajšali delavce pri mezdah.

Delavec se ne zmeni dosti za visoke številke, ki obsegajo vso industrijo in delajo naprečne vtise. On se zanima le za eno vsotico, ki je označena na vsaki zalepki njegove meze. Edino ta je zanj važna. Porastek, ki ga ne opazi na tej zalepki in v zalepki — ne pomeni zanj nič.

Sodišče v Nemčiji je oprostilo štiri komuniste, ki so bili obtoženi požiga zborniške palače. Holandski tremp Marinus Van der Lubbe, ki je sam priznal, da je on zažgal, je ostal edini krivec. Nemška justica se je s to razsodbo obenem oprostila justičnega umora, katerega si ni mogla naprtiti, ko pa je bil ves zunanji svet prepričan o nedolžnosti štirih obtožencev. Sodba je dokaz, da je svetovno mnenje še vedno močnejše kakor pa divjaška Adolfova diktatura.

Toda vprašanje, kdo je kriv požiga, je ostalo nerešeno. Ko je Van der Lubbe trikrat ali štirikrat izjavil, da je on sam zažgal, je državni pravdnik vselej vzkliznil: Nemogoče! Vsakdo, ki se je nepristransko bavil s to afero, je mnenja, da je nemogoče, da bi bil holandski potepuh sam zapalil palačo.

Ako je torej predstavnik Hitlerjeve države prepričan, da je nemogoče, da bi bil Van der Lubbe sam kriv, sodišče pa je razsodilo, da komunisti niso pomagali pri tem zločinu, je zdaj vprašanje: Kdo je najel Holanda in mu pomagal, da je zažgal poslopje nemškega parlamenta, tistega parlamenta, katerega so — fašisti najbolj sovražili in ga naposled uničili? Kdo?

Edino fašisti, Hitlerjevi ganžali, bi lahko dali pozitiven odgovor na to vprašanje! —

DELAVCI PLAČUJEJO ZA GREHE GOSPODARJEV

Za visoko kapitalizacijo naj plačajo hotelski uslužbenci z nizkimi plačami. "Tako je!" pravi Johnson

Washington. — (FP) — Kdaj naj plača za grehe gospodarjev hotelirjev in restavracijev: delavci ali delničarji? Odgovor restavracijskega in hotelirskega pravilnika, ki stopi v veljavo s prvim januarjem, je: delavci!

Mizerne plače, ki jih določa ta pravilnik, so kakor za delavce za visoko nadkapitalizacijo hotelske industrije in družb z verižnimi restavracijami, ki so diktirale te plače. Dejstvo je, da delavci v tej industriji ne morejo premagati visokih plač delničarjev rednih dividend, lastniki bondov pa visokih obrestih.

Ko je bil vladni administrator Johnson vprašan, zakaj ni dal delavcem prilike do dihanja in je dopustil, da jih pravilnik kaznuje radi nadkapitalizacije, je odgovoril: "Tako je! Položili ste prst na največje nesoglasje." Kljub temu pa je vztrajal, da se hotelski uslužbenci ter restavracijski delavci, ki bodo na primer na jugu delali skoraj zastoj — tri dolarje na teden poleg hrane in stanovanja! — dobili boljši "break" kakor pa delavci v nekaterih drugih industrijah!

Unija hotelskih in restavracijskih uslužbencev je pozvala vse delavce na boj proti temu pravilniku. Ker so pa le slabo organizirani, kar priča tudi pravilnik, se mu ne bodo mogli dosti upirati, vsaj toliko časa ne, dokler si ne zgrade močne organizacije.

Pred sličnim vprašanjem se nahajajo tudi delavci skoraj vseh industrij: pred vprašanjem nadkapitalizacije in nizkih plač. Predno bo te mogoče zvišati in znižati dividende ter obresti, se bo delavstvo moralo vreči v načelni boj in zmagati nad kuponstrožici.

Največja absurdnost je govorjenje o "visokih plačah in 'primernem' profitu," kar sedanja administracija rada naglašala. Dokler ni porušena sedanja nadkapitalizacija, ki daje lastnikom delnic in bondov visoke profite, ne more biti govora niti o primernih plačah, še manj pa o visokih.

Sovjeti dekretirali vrtove delavcem

Poldrugi milijon individualnih vrtov za zelenjavo in sočivje

Moskva, 27. dec. — Sovjetska vlada je sklenila, da v prihodnjem letu podeli 1,500,000 delavcem kos zemlje za individualno pridelovanje zelenjave in sočivja. V ta namen bodo sovjeti porabili ogromen obseg zapuščene zemlje. Naredba je začasna, da bodo delavci v svojem prostem času pridelali nekaj živeža zase in s tem olajšali breme vlade, ki skrbi za prehrano delavcev.

Trganje plač v Hitleriji

Bielefeld, Nemčija. — Pred Hitlerjevim režimom se je nemškemu delavstvu vsled velike brezposelnosti slabo godilo. Danes se jim godi še veliko slabše. Tukajšnji izdelovalci smodk so prej zaslužili od 26 do 35 mark na teden, odkar pa je zavladal "tretji rajh", so jim bile plače utrgane skoraj za dve tretjini. 13 mark je sedaj največja plača na teden in je treba delati zanjo po 12 ur na dan.

Šest komunistov obsojenih na smrt v Bolgariji

Sofija, 27. dec. — Šest komunistov je bilo obsojenih na smrt in 18 drugih v zapor zaradi propagande v vojaški posadki v Šumanu.

Vojna s saluni v Chicagu

Zupan ukazal zapreti nadaljnjih deset gostiln

Chicago. — Srdita vojna s saluni predprohibičnega tipa, ki rastejo ko gobe iz tal, je izbruhnila v Chicagu. Razine protisluhaške organizacije, ki so vodile kampanjo za odpravo prohibicije, so se zdaj strnile v energični kampanji za odpravo salunov. Na čelu teh organizacij stoji "Crusaders" (Križarji). Saluni, ki se zdaj imenujejo "taverna" drugače pa niso niti za las boljše od beznice pred prohibicijo ali "spikizijev" med prohibicijo, ogrožajo reformo, ki je bila namenjena z odpravo prohibicije. Namen reforme je, da dobi pijča respekt, kakršnega ima v Evropi, kjer je gostilna družabno središče. V salunih starega tipa pa je to nemogoče, kajti tam se zbirajo najtemnejši karakterji: zločinci vseh vrst, gangsterji, prostitutke itd.

Zahteva protisluhaških organizacij je, da država uvede strogo kontrolo nad pijčo in prepove salune z bari. Pijača se naj prodaja le v restavracijah in hotelih, to je pri mizah, in pa v posebnih prodajalnicah, kjer pa se ne sme točiti, temveč jo mora kupec odnesti domov.

Pod pritiskom teh organizacij je zupan Kelly v torek zaprl nadaljnjih deset salunov, skupaj dvanajst v dveh dneh. V vseh teh salunih so se zbirali gangsterji in razni podzemski karakterji. Kakor poročajo, je danes okrog 8000 salunov v Chicagu, ki se nastali od 5. decembra — in to so večinoma blvi "spikiziji" večinoma gnezda zločincev in prostitutk.

Wagner za odpravo kompanijskih unij

Njegovo stališče je, da mora tudi delavstvo imeti besedo pri upravljanju industrij

Washington, D. C. — Senator Wagner, avtor zakona industrijske obnove in načelnik vladnega delavskega odbora, je naznanil, da bo v prihodnjem zasedanju kongresa zahteval amandiranje tega zakona, kar naj bi odpravilo kompanijsko kontrolo unij in prineslo delavstvu reprezentacijo v odborih za izvajanje določb industrijskih pravilnikov.

Predsednik Roosevelt in industrijski administrator Johnson, s katerima se je Wagner posvetoval, bosta morda tudi sugestirala spremembe, toda slednji se ne strinja s senatorjem glede delavske reprezentacije v odborih za izvajanje industrijskih pravilnikov. Wagner podpira Ameriško delavsko federacijo v zahtevi, da je tudi delavstvo upravičeno do besede pri upravljanju industrij.

Organizirano delavstvo se boji razpaya kompanijskih unij. Skoro vsa nesoglasja, ki so bila izročena vladnemu delavskemu odboru v rešitev, med temi tudi zahteva Weirton Steel Co., izvirajo iz dejstva, da kompanije ne dovolijo svobodnih volitev, da bi se tako delavci lahko izrekli, kdaj naj jih reprezentira pri pogajanjih z delodajalci. Wagnerjev načrt predvideva amandiranje sekcije 7-a industrijskega zakona, ki bi odpravilo vsako kontrolo nad delavskimi unijami s strani kompanij in korporacij.

V zadnjem času je prišlo do nesoglasja med Wagnerjem in Johnsonom, kar bo nedvomno imelo odmev v kongresu. Wagner je naznanil, da ne bo resigniral kot načelnik vladnega delavskega odbora, čeprav bo kot član važnih senatnih odborov obložen z delom, ko se kongres snide v zasedanju v januarju. To izjavo je Wagner podal, ker so se pričele širiti govorice, da namerava zaradi nesoglasja z Johnsonom podati ostavko.

GREEN ZAHTEVA POSTOPANJE PROTI FORDU

Johnsone poziva, naj prosekutira avtnega magnata radi kršitve Nire. Vprašanje je, trd oreh za cencarsko vlado

Washington. — (FP) — Predsednik Green od Ameriške delavske federacije je šel te dni pred administratorja Johnsona z zahtevo, naj nastopi proti Ford Motor kompaniji, ki krši 7. ali delavsko točko industrijskega zakona s tem, da se ne mara pogajati z delavci.

"Ali je gospodar vlada ali je pa Fordova družba izven zakona," pravi Green. "Nemogoče si je predstavljati, da bi vlada kapitulirala pred to ali katero drugo korporacijo."

Okrog tega spora, kakor okrog več drugih, hodi vlada kakor mačka okrog vrele kaše: niti do takniti se ga ne mara. Izvira iz stavke Fordovih delavcev v Edgewater tovarni v New Jerseyju, kjer so šli 28. septembra na simpatično stavko s Fordovimi delavci v Chesterju, Pa.

Green v svoji spomenici Johnsonu citira izjavo superintendenta, ki je odboru stavkarjev rekel, "naj se poberejo delat v treh minutah ali pa jim bodo vrata Fordove družbe za vedno zaprta". Neki delovodja jim je pa rekel, da se družba ne bo nikdar pogajala z delavci.

Zadeva se nahaja že več mesecev pred delavskim odborom, ki je nanjo popolnoma — pozabljen. Sileno je storil tudi v nekaterih drugih slučajih, kjer so prizadeji veliki openšparji. Sploh se teh pritožb ne dotakniti, bodisi iz vzroka, da ne mara provocirati velikih korporacij ali pa si ni svest zmage pred sodiščem.

V zadevi Weirton Steel kompanije se je delavski odbor tako hudo sprl med sabo — zastopniki delavcev in podjetnikov — da je njegov načelnik senator Wagner se zdaj — bolan.

Če vlada ne bo kmalu pričela z enforcementom Nire in pravilnikov — te volje do danes še ni pokazala — je vse skupaj le velikanski bluff, za katerega bo dežela težko plačala. Vse industrije so se do malega že kartelizirale, ne za "planirano ekonomijo", ampak za planiran profit in še večje izkoriščanje producentov in konzumentov.

Johnson je do sedaj še gluha in ne pove, kaj namerava napraviti z Greenovo zahtevo, odnosno s Fordovo družbo. O preračunani kršitvi zakona ni nobene dvoma, vprašanje pa nastaja, če ni ta zakon prav tak kakor je bila prohibicija, le da je še večja prevara.

Ker niso glasovali za Hitlerja ...

Amsterdam, Holandska. — Iz Nemčije so pričele prihajati vesti o persekucijah tistih delavcev, ki se niso udeležili zadnjih Hitlerjevih volitev ali pa so na sumu, da so glasovali proti njemu. Uprava Thyssenovega podjetja v Mulheimu je odpustila vse delavce, ki se niso udeležili volitev 12. nov. V Oldendorfu blizu Braunschweiga so bili aretirani štiri delavci in poslani v "proteksijske zapore," ker so na sumu, da so glasovali proti nacionizmu.

Hitler je odprl posebno koncentracijsko taborišče za ženske. Nahaja se v bližini Hildensheima, kamor so iz Berlina nedavno pripeljali cel vlak socialistk in komunistk. To je bilo njihovo božično darilo.

Panameriška konferenca zaključena

Montevideo, 27. dec. — Panameriška konferenca je bila večeraj zaključena s govori vodilnih delegatov, ki so vsi poudarili mir med ameriškimimi deželami.

Trije agitatorji obsojeni

Kompanijski pobojniki, ki so umorili stavkarje, niso bili aretirani

Pittsburgh, Pa. — (FP) — Trije delavci, ki so bili aktivni v stavki jeklarskih delavcev v Ambridgeu, Pa., so bili skupno obsojeni na pet let zapore in vplačilo \$1,100. Spoznani so bili krivim hujkanja na izgrede in napada. Četrti delavec je bil obsojen na plačitev stroškov.

V teku stavke jeklarskih delavcev je prišlo do več spopadov med stavkarji in kompanijskimi pobojniki. Slednji so ubili enega stavkarja in ranili več drugih, a noben ni bil aretiran in prigan pred sodišče.

Sodbo je izrekel sodnik McConnell, ki je v stavki jeklarskih delavcev l. 1927 obsodil tri komunistične agitatorje na 15 let zapore. Eden od teh je v ječi podlegel jetiki.

Na zadnji obravnavi sta prešla Denny Benning in E. Bretlic maksimalno kazen, dve leti zapore. Poleg tega bosta morala plačati \$500 vsak. Tretji obtoženec John Kapusto je bil obsojen na eno leto ječe in na plačitev globe \$100, Richard Verkovich pa na plačitev stroškov.

Mednarodna delavska obramba, ki je branila obtožence na obravnavi, je naznanila, da bo vložila priliz proti obsodbi.

Mooney obnovil boj za osvoboditev

Storjen bo poskus na najvišjem sodišču za njegovo osvoboditev

San Francisco. — Tom Mooney, ki že osemnajsto leto sedi v sankventinski ječi kot delavski mučenik, je zopet obnovil boj za osvobodbo. Po tolikih izjavovitvah, da bi se osvobodil jekov kalifornijske ječe, se je zopet obrnil na delavske organizacije in simpatičarje, da mu znova priskočijo na pomoč.

Sedaj bo storjen poskus pred zveznim vrhovnim sodiščem, kjer ga bosta zastopala odvetnika Frank P. Walsh iz New Yorka, ki je storil že mnogo za njegovo oprostitve, ter John P. Finerty iz Washingtona, D. C.

Njegovo svobodo bosta zahtevala s proceduro "habeas corpus," kar pomeni, da se bo moglo postopanje mogoče pričeti na dveh nižjih zveznih sodiščih, predno pride do najvišjega tribunala. Odvetnika bosta zahtevala njegovo izpustitev iz ječe na podlagi, da ga je porota pri zadnji obravnavi v Californiji spoznala za nekrivega, vendar ga pa država še vedno drži v zaporu.

V svoji okrožnici pravi Mooney, da je njegov obrambni odbor nele popolnoma "suh," ampak ima \$3500 deficit od zadnje obravnave. Na prijatelje in delavstvo se obrača za prispevke, ki mu bodo omogočili nov proces na zveznem sodišču. Prispevke je pošiljati na: Tom Mooney Molders Defense Committee, Box 1475, San Francisco, Cal.

Sovjetski poslanik prihaja v Ameriko

Moskva, 27. dec. — Aleksander Antonovič Trojanovskij, prvi sovjetski poslanik v Združenih državah, je sinoči odpotoval s svojimi štabom v Washington. Trojanovskij upa, da dohiti Bullitta, ameriškega poslanika v Rusiji, v Havru, odkoder bosta skupaj potovala s parnikom čez morje.

Evikcije brezposelnih v Chicagu

Chicago. — V novembru je bilo 207 več evikcij brezposelnih družin zaradi neplačane stanarine ko v oktobru. Sodišča so tudi odredila prodajo 650,000 kosov lastnine radi neplačane davka.

JOHNSON JE ZA ZNIŽANJE MEZD CWA

Je mnenja, da "so preveč iz reda" s plačami v privatnih industrijah

Washington. — (FP) — Industrijski administrator Hugh Johnson je te dni namignil, da bo prišlo do "revizije" CWA plač, ki znašajo od 40 do 50 centov na uro za navadne delavce, če se dožene, da so te plače "preveč iz reda" napram plačam v privatnih industrijah.

Vprašanje je prišlo v ospredje na pobudo organizacije lesnih magnatov z juga, ki je formalno protestirala proti "visokim" plačam pri CWA delu v Georgiji in drugih državah. Na CWA se je obrnila, naj državni sekciji prepove upoštevati delavce, ki zapuščajo delo v gozdovih in na žagah, kjer je plača le 24c na uro, pri CWA pa 40 centov.

Johnson je priznal, da "je vse skupaj absurdno," namreč plačevanje višjih plač pri zaslinih vladnih delih kakor pa v privatnih industrijah. Ko mu je državni administrator CWA rekel, da so nizke plače v lesni industriji v primeri s CWA plačami refleksija na NRA, mu je Johnson odgovoril, da "bi lahko naštel še slabše slučaje," vendar pa je podpir georgijsko CWA, ki je odredila, da ne bo upoštevala nobenega delavca, ki pusti delo v privatni industriji za višji zaslužek pri zaslinem delu.

Glavni administrator CWA Harry Hopkins je mnenja, da CWA plače niso previsoke, ker je njih namen pač dati ljudstvu večjo kupno silo in se redukciji upira.

Situacija je res absurdna. "Vraga, mi plačujemo 'nigrom' dolar na dan. Sedaj ti pa pride CWA s plačo dva in tri dolarje na dan. Tako sploh ne more iti. Jaz imam na primer 'nigra', ki mi plačam tri dolarje na teden s hrano in stanovanjem. Ali misliš, da ga bom mogel obdržati?" je rekel poročevalcu FP neki georgijski farmer.

Armenski šovinisti umorili nadškofa

Vzrok božičnega umora pred oltarjem je bil, ker je nadškof simpatiziral s sovjeti

New York. — Pet armenskih nacionalistov je v zaporu zaradi umora armenskega nadškofa Leona Touraina, ki je bil zadnje nedeljo zaboden pred oltarjem v cerkvi Sv. Križa baš v momentu, ko je nadškof hotel začeti slovesno božično mašo. Petorica je bila identificirana, da je obstopila nadškofa pred oltarjem, ni pa še dognano, kateri med njimi je dejanski izvršil umor.

Petorica spada k armenski nacionalistični protisovjetski organizaciji. Ta organizacija je bila že dalj časa v konfliktu z nadškofom, katerega so obtožili, da simpatizira s sovjeti. Odbor te organizacije je nadškofa obsodil na smrt na tajni seji dne 19. decembra in izbral morilce.

Padanje sovjetsko-nemške trgovine

Berlin. — Odkar je Hitler zavladal Nemčiji, se posledice tega vidijo tudi v velikem padcu sovjetsko-nemške trgovine. V prvih devetih mesecih tekočega leta so sovjeti izvozili 48% manj iz Nemčije kakor v istem času leta 1932.

Dolfus pošil Mussoliniju konja za darilo

Dunaj, 27. dec. — Avstrijski diktator Dolfus je pošil finega plemenskega konja italijanskemu diktatorju Mussoliniju kot uočeno darilo.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE
NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by the Slovene
National Benefit SocietyNaslovnica: za Zdravstveno dršavo (levo) Chi-
cago, in Kanado \$4.00 na leto, \$3.00 na pol
leta, \$1.50 na četrt leta; za Chicago in Cincin-
ti \$7.50 na leto, \$4.75 na pol leta; za in-
termedijne \$5.00.Subscription rates: for the United States
except Chicago and Canada \$4.00 per year,
Chicago and Cincin \$7.50 per year, foreign
countries \$9.00 per year.Čena oglasa po dogovoru. — Rokopisi ne
vrnejo.Advertising rates on agreement. — Manu-
script will not be returned.Naslov za vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA

2657-59 St. Lawrence Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS.

138

Datum v oklepaju, na primer (Nov. 30,
1933), pomeni vsakega imena na naslovu po-
meni, da vam je s tem datumom potekla
nabavila. Ponovite jo pravočasno, da se
vam list ne ustavi.

Domač drobiž

Nov grob v Chicagu

Chicago. — Na božični večer je umrl v okrajni bolnišnici John Pogačnik, bivši predsednik SSPZ, star 46 let in doma iz Dola pri Ljubljani. V Ameriki je bil 28 let in zadnjih sedem let je preživel največ v Minnesoti, kjer zapuščal hčer, v Chicagu eno sestro in v starem kraju mater ter dve sestrji. Pokojnik leži pri pogrebniku Zefranu in pogreb bo v petek, 29. decembra, ob dveh popoldne na Češko narodno pokopališče.

Tragedija v Battle Creek

Battle Creek, Mich. — Božična tragedija, izvirajoča iz slame, razgrnjena po podu sobe — star slovenski oblačaj — je terjala življenje Mary Britve, stare 42 let, in njene devet mesecev stare hčerke Katarine. Slama se je ugasila in povzročila požar v hiši, ki je bila uničena. Dete je zgorelo na mestu, mater s težkimi opeklinami so pa prepeljali v bolnišnico, kjer je drugi dan izdihnila. Mati je hotela rešiti svoje dete in pri tem je dobila smrtno opekline. Glava družine, Ivan Britve, je bil ob času nesreče pri sosedu.

Samomor brezposelnega

Chicago. — John Lukač, 8316 Green Bay ave. (South Chicago), star 52 let, se je na božični dan obesil v "šendi" za svojim stanovanjem. Policija je izvedela da je bil dolgo časa brez dela in končno se ga je lotila bolezen.

Mali bankir obsojen

Cleveland. — Marko Kasunič, bivši tajnik propadne hrvaške hranilnice Custodian Savings & Loan Co., je bil 22. t. m. obsojen v zapor od enega do treh let zaradi pomevne. Kasunič je priznal, da si je prisvojil \$15,000 tujega denarja. Star je 45 let.

Adamšč odpotoval v Cleveland

Chicago. — Pisatelj Louis Adamšč je danes zjutraj zapustil Chicago. Odpotoval je v Cleveland, kjer ostane nekaj dni. V treh dneh svojega bivanja v Chicagu se je Adamšč seznanil z upravnimi odborniki SNPJ, so drugi okoli Proletarca in z nekaterimi drugimi rojaki. Obiskali so ga tudi vplivni Hrvatje in Srbi, celo nekateri pristaši jugoslovanskega režima so hoteli vplivati nanj. Prišel je v dotiko tudi z odličnimi čikaškimi literati. Pri odhodu je rekel, da od naša dobre vtise in je hvaležen za prijetne urice, ki jih je preživel med nami.

Umri za jetiko

Little Falls, N. Y. — Tu je umrl rojak Jakob Sušman za jetiko.

Petnajst ranjenih v bitki med stavkarji in stavkokazi

Norwood, Mass. — Petnajst oseb je bilo ranjenih v bitki med usnjarskimi delavci, ki so zastavkali v tukajšnji usnjarni, in stavkokazi. Med ranjenimi sta tudi dva policaja, ki sta spremljala stavkokaze.

Sodišče odreklo injunkcijo proti stavkarjem

New York. — Cornell Dubiler Condenser Corp. se je obrnila na sodišče za injunkcijo proti stavkarjem, ki piketirajo njeno tovarno, toda njena peticija je bila odklonjena. V stavki, ki traja že tretji teden, je krog tristo delavcev.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

Hearstov žegen za naivneže

Milwaukee, Wis. — Tukajšnji slov. listič, ki se odlikuje potom svoje vsebinske plitkosti, splošne brezposelnosti in v vsem značilnosti pristne vaške klepetulje, je priobčil pred nekaj tedni več ali manj natančno prevedeni radio govor gospoda multimilijonarja Hearsta.

Kakor da bi uredniče hotel reči svojim naivnim čitateljem: "Za vas, bratci, je ta krma najbolj tečna." Napisal je na dolgo in široko vso Hearstovo grmenje proti Wall streetu, proti velikim volkovom, kateri hočejo pogoltniti male, kakor tudi proti onim pregrešnim "menjalcem denarja", katere je baje predsednik Roosevelt pognal iz tempeljna pri sprednjih vratih, da so se vrnili skozi zadnja, lepo umiti in počesani.

Da časopis tega kalibra priobčuje tako slepilo za lahkoverne in naivne, je pač razumljivo, ker edino to odgovarja mentaliteti urednika, toda je tragično za tisti del našega delovnega ljudstva, katerega se krmi s takim blufom.

Mr. Hearst in njegov glavni urednik, stari Brisbane, spadata med tiste novodobne filozofe, kateri se poslužujejo najuspešnejšega sredstva vsaj za začasno rešitev propadajočega kapitalističnega sistema.

Ameriški mogotci, katerih se še ni popolnoma polastila znana burbonska slepost, se zavedajo, da je treba temeljitih reform, ako se hoče obstoječi družabni red ohraniti vsaj še za par desetletij. Te vrste ljudje, predvsem prej imenovana magnata ameriškega časopisja, se prav dobro zavedajo, da je treba predvsem omejiti nasilno brezmejno ropanje ameriškega ljudstva po mali skupini denarnih mogotcev, da je treba postaviti gotovo mejo izkoriščanju in brezmejnemu lopovščinam, ki so se vršile zadnjih par desetletij in dosegle svoj vrhunec v dobi poveljne prosperitete.

Te vrste ljudi so reformatorji kapitalističnega sistema, katerega hočejo prilagoditi novim razmeram, oziroma zahtevam novega časa. Oni zahtevajo, da se vrže raz preobložene mize ameriške denarne aristokracije več drobtin med ljudske mase, da je treba te mase zadovoljiti vsaj deloma, potem ko se jih pošteno oslepi potom kapitalističnega časopisja, radia, cerkve, šol in vseh drugih kapitalističnih agencijskih sredstev.

In Hearst, ki je prej pel slavo Hooverju, lomi sedaj kopje za Roosevelta in njegovo vlado. Tudi on se zaveda, da pomeni zmaga demokratske stranke prav tako zmago kapitalizma in obstojajočega družabnega reda, kakor pomeni to zmaga republikanske stranke.

Hearst, ki lastuje več ko dvesto najvplivnejših ameriških dnevnikov, je multimilijonar in nadzoruje pota ameriške politike na gospodarskem in političnem polju iz svojega ogromnega, starofeudalnega, desetletnega akrova najkrasnejše zemlje obsegajočega posestva v Kaliforniji. Ta fevdalni sedež modernega kapitalizma vsebuje poleg lastne, mogočne radio postaje, lastni zverinjak, milje dolge krasne nasade, privatne avtomobilske ceste poleg poskusnega, na najmodernejši podlagi organiziranega poljedelstva in živinoreje.

Sam član tolpe volkov iz Wall streeta napada svoje bratce v Kristu in dolarju svareč jih, naj ne kradejo tako očeta in tako na debelo, ker končno se zna zgoditi tudi v tej demokraciji, da bo konec ljudske potrpežljivosti, daš je v Ameriki takorekoč brezmejno.

Za časa zadnje predsedniške volilne kampanje, kakor tudi pri vseh drugih, je Hearst pokazal, da je mojster v politiki ter da pozna prav dobro duševnost ameriškega ljudstva.

Vzglej za to naj služi načrt njegove politike v Milwaukeeju, kjer lastuje Hearst dva dnevnika. Sicer je opremil enega izmed tih dnevnikov, to je Milwaukee Sentinel, s krinko. Sentinel lastuje baje neki Mr. Paul Block, ki se skriva nekje v New Yorku.

Sentinel izhaja zjutraj. V isti tiskarni in istem poslopu pa se tiska tudi Wisconsin News, ki izhaja popoldne in zvečer in kadar se pripeti prav masten zakonski škandalček, umor ali kaj zelo "važnega", izhajata ta dva brata tudi v posebnih, kričavih izdajah in to po potrebi, vsako uro, tudi sredi noči.

Vsako nedeljo se združita v bratskem objemu pod imenom News-Sentinel, kar pomeni, da so vsi škandali tiskani še z večjimi črkami.

Za časa volilne kampanje pa pokaže baš tukaj tudi Mr. Hearst svoje veliko politično srce, v katerem je prostora za vse stranke, dokler niso rdeče ali drugače prekucaške.

Za časa zadnje predsedniške kampanje sta bila ta dva Hearstova časopisa, Sentinel zjutraj za Hooverja in republikansko stranko, Wisconsin News pa zvečer ali sredi noči za Roosevelta in demokratsko stranko. Kar je odobral prvi zjutraj, je pobil drugi zvečer, vsako nedeljo pa sta propagirala v bratski vzajemnosti splošni ameriški patriotizem in znane ameriške "ideale."

Kakor v Milwaukeeju, tako i gra Hearstovo časopisje po vsej deželi enake uloge. Za nje je glavno, da se ščiti in zagovarja kapitalistični sistem in slepi nevedno ljudstvo. Kot slepilo služi gospodi takle bluf, kakor ga je trosil Hearst v svojem radio govoru in katerega je "naš" tednik tako brumno ponatisnil.

Menda je uredniče hotel pokazati svoje rodoljubno srce na našim lahkovernim in jih prepričati, da je tudi on proti kapitalizmu, posebno dokler mu ta ne omogoči tiste lepe vile na Rožniku.

Fr. Novak, 16.

Naš SND in njega letna seja

Detroit, Mich. — Pred desetimi leti se je tukaj osnovala ideja, da si zgradi detroitska naselbina v tem distriktu mesta skupno poslopje, ki bo služilo skupnim namenom Slovencev in Jugoslovancev sploh. Ideja je bila zelo dobra in potrebna. Organizirala se je korporacija iz delničarjev. Da bi bila stvar bolj uspešna in zaupljiva, so se tudi naša društva in klubi zavzeli za stvar. Vanjo so se zainteresirala vsa društva in zbori. Kupili so veliko število delnic in s tem postali člani te korporacije. Vse je šlo dovolj gladko in uspešno naprej, daš smo imeli nekaj malih neprilik in nesporazumov, ki pa so bili le malenkost. Lahko bi imeli že poslopje postavljeno, ki nam bi bilo v ponos. Vsa krivda, da nimamo danes našega skupnega doma, leži na nekaterih rojakih, namreč tistih rojakih, ki imajo danes zmrznjenih precej svojih tisočakov v bankah. Ape-lirali in prosili smo jih ter jim dajali različne pogoje in pravice. Vse to bi jim dajalo več sigurnosti ko banke, ki so sedaj zaprte. Poleg tega pa bi bila naša skupna zgradba v ponos nam vsem. Toda naše prošnje so ostale brezuspešne. Gotova skupina rojakov je posvetila mnogo svojega prostega časa za to prekorišno idejo. Žrtvovala je marsikaj, da se stvar uresniči, da bi prišli do cilja. Premajhna je bila ta skupina, da bi mogla sama to delo izvršiti.

Leto 1932 je bilo za nas zgodovinskega pomena, kajti v tem letu smo prišli najbližje uresničenju naše ideje. Mesto nam je dalo že dovoljenje za grajenje naše skupne stavbe. Imeli smo že potrebne načrte in plane ter pogodbe s stavbeniki. Imel smo že vse preračunjeno do centa glede našega skupnega posloja in glede njegove opreme. Poslali smo naše plane michigan-ski univerzi v pregled. Odgovorili so nam zelo pohvalno, da je ves načrt za poslopje zelo praktično izdelan, da je modern in da bo služil v tem pogledu še za deset let v bodočnost kar se tiče modernega urejenja. Ravno tako smo prejeli pohvalno priznanje od mestnega inženirja. Sploh je bilo že vse 100% odobreno. Vse zadevno delo v načrtih nam je izvršil naš slovenski inženir Grošelj iz Clevelanda, ki zasluži vse priznanje.

Na žalost pa nam je naš načrt glede našega doma padel v vodo, in to samo zato, ker nas je bilo premalo, in oni, ki so v rešnici hoteli in želeli, da se dom zgradi, so dali svojo gmotno podporo v posojilih in drugače. Toda, ker je bila večina delavcev vržena na cesto v veliki brezposelnosti, niso mogli pomagati. SNPJ nam je obljubil posojilo v mejah zakona. Vseeno pa nismo mogli skupaj zbrati zadostne vsote. Manjkalo nam je samo še \$3,000 — pa bi imeli svoj Dom.

V Detroitu imamo dovolj premožnih rojakov, ki nam bi lahko posodili. En sam teh rojakov nam bi lahko ustregel s potrebnim posojilom, ako bi mu bilo količjak do skupnega pomena naših rojakov in do naše mladine. Tako bi danes lahko imeli svoje skupno središče, v katerem bi imeli prostora za seje, zabave, restavracijo, pivnico in tudi gledališče. Imeli bi skupno poslopje, ki bi bilo simbol naše skupnosti — naše delavske vzajemnosti. Bilo nam bi v ponos. In naša mladina bi bila ponosna na svoje starše, ker se bi zbirala pod domačo streho, ki bi ji bila v ponos. Mladina bi lahko rekla: To so zgradili naši očetje in matere za nas! Tu stoji spomin naših zavednih staršev. Saj se bi v Domu sestajali očetje in matere z mladino — z našimi sinovi in hčerami in z njihovimi otroci! Naša mladina ne bi hodila brez nadzorstva po tujih dvorinah. Vse te prilike pa smo zamudili, vse to smo zgubili in prezrli. Ne dolžim vseh tega greha. Krivda pade na one, ki so podirali in nosili svoje prihranke bankirjem, od katerih jih nikdar več ne dobe nazaj. Več so zaupali bankirjem ko nam, svojim lastnim rojakom. Danes imajo svoje težko prislužene novce zamrznjene v bankah — in nikdar več se ne bodo oddajali. Če bi pa posodili Domu, bi gotovo in sigurno vse nazaj dobili z obrestmi.

Da še ni vse izgubljene glede doma in da je še čas, da se akcija spet oživi, da ponovno zopet v kratkem spet stvar započnemo, je treba, da oni rojaki, ki imajo gmotna sredstva na razpolago, takoj prikačijo na pomoč naši skupni in koristni stvari, da se čimprej uresniči. S tem boste storili najboljše delo in narod vam bo hvaležen. Hvaležna vam bo mladina in hvaležni vam bodo vsi. Premislite o stvari in se obrnite za vse informacije na odbor S. N.

Samuel S. Leibowitz (desno), glavni zagovornik scottshorskimi zamorci, ki bo spet vodil priliz na višje sodišče. Na levi je njegov pomočnik James V. Haring.

D., ki vam bo rade volje v vseh ozirih postregel. Rojaki, na vas je leboš, namreč na onih rojakih, ki imajo sredstva, da pomagajo. Vi lahko zgradite Slovenski narodni dom v Detroitu!

Letna delničarska seja SND se bo vršila dne 31. dec. na 116 Six mile rd. Pridite točno ob 9. dopoldne — vsak naj pride — ker to bo zelo važno seja za vse. Tajnik SND je že obvestil z dopisnicami vse delničarje, da pridejo na to seja. V slučaju, da kateri ni dobil dopisnice, naj se ravna po tem obvestilu in naj pride dne 31. dec. na seja. Nikogar naj ne manjka!

Anton Jurca, predsednik.

Vabilo na zabavni večer

Barberton, O. — Tukajšnji zabavni klub "Kraas" priredi v soboto, dne 30. decembra, zabavni večer v dvorani Domovina na 14. cesti. Vstopnina 25c. Otroci v spremstvu staršev so prosti. Ob tej priliki bo tudi oddano krasno darilo, ki bo v obliki "skrinje miru in sprave". Darilo je, podaril lokalni pogrebni John Topolovsky, ki je prijatelj našega kluba. Darilo je res lepo in srečen bo tisti, ki ga bo dobil.

Na tej veselici bo obilo zabave in razvedrila. Imeli bomo izvrstno godbo, ki bo pod vodstvom Geo. Shnitlerja igrala poskočne komade. V kuhinji bodo naše izkušene kuharice pripravile okusna jedila. Prav tako bo vse preskrbljeno glede pijače, ki se bo servirala v obliki ohlajane. Torej bo vse prvostveno pripravljeno glede potrebe. Zato pa pridite vsi!

Vabilo na poset na našo veselico sta tudi sprejela naša pevska zbor, in sicer naš domači pevski zbor "Javornik" in pa pevski zbor iz sosednjega Kenmora — zbor "naš Dom".

Čenjeni rojaki in rojakinje ter hrvatski bratje v Barbertonu in okolici, vsi ste uljudno vabljeni, da se udeležite naše veselice dne 30. decembra! Uljudno vabimo vse od blizu in daleč. Udeležite se v obilnem številu. Jamčimo vam, da se boste izvrstno zabavali in da vam ne bo žal, da ste se udeležili. Zato pa na veselo svidenje dne 30. decembra ob 7. zvečer v dvorani Domovina na 14. cesti! Obenem želimo srečnejše novo leto vsem!

Za odbor — John Fidel.

Vabilo na Silvestrovo zabavo

Lorain, O. — Na starega leta večer, dne 31. dec., bo v Slovenskem narodnem domu banket in ples, ki ga priredi lovski klub. Razume se, da bo obilo zabave za vse. Kdor se hoče v veselje družbi posloviti od starega leta in pozdraviti novo, naj gotovo pride na to zabavo. Med banketom bomo slišali krasne pesmi. Nastopi oktet, duet in solisti. Vodi jih Louis Seme. Sledila bo prosta zabava in ples. Uljudno vabimo vse občinstvo, da pride in se z nami zabava. Vabljeni so tudi vsi bližnji in oddaljeni rojaki. Na svidenje 31. dec.!

Louis Kamnikar.

Bojkot švicarskega delavstva proti Nemčiji

Bern, Švica. — Švicarski delavski kongres je soglasno sprejel resolucijo za bojkot proti Nemčiji in tudi dodatne ukrepe za izvajanje bojkota. Kongres je naglasil važnost demokratičnih načel za delavstvo in obsodil fašizem ter vse druge reakcionarne organizacije.

Osem umorov na "sveti večer" v New Yorku

New York. — V noči od nedelje na ponedeljek, ki je bila po krščanskem svetu "sveta noč", je bilo v mestu New Yorku izvršenih osem umorov. Med žrtvami sta bili dve deklici in salunar Anton Vukman.

Čikaški župan zapri dva saluna

Chicago. — Župan Kelly je vel zapretil dva saluna, ki sta bila zbirališče gangev. Eden je na naslovu 1148 W. Madison st. in lastnik je John Barry, drugi pa na naslovu 4933 Broadway in lastnik je George Drumm.

V višini 15 milj je 99 pod ničlo

Toronto, Ont. — Kanadski vremenslovci so te dni spustili majhen balon v zrak, ki je zaznamoval 15 milj višine. V tej višini je termometer registriral 99 stopinj mraza pod ničlo.

Delavske vesti z Vzhoda

New York. — (FP) — Stavkovni val, ki je več mesecev objemal industrijske centre in v novembru ter prvi polovici decembra nekoliko pojenjal, zopet obeta z novim izbruhom. S stavko grozijo delavci v več industrijah v New Yorku, Camden, N. J., Philadelphiji, Ashbourn, N. C., in Bostonu, kjer je vladni delavski odbor posredoval za poravnavo sporov, ampak se podjetniki ne drže njegovih odredb.

Takih slučajev je v New Yorku pet, v treh nadaljnjih pa groze delavci s stavko radi anti-nijske gonje, radi odslavljanja unionistov. Stavka visi v zraku v tiskarski industriji, kjer si uradniki mednarodne unije tipografov prizadevajo rešiti spor z arbitražo. 250 snailceval oken je še vedno na stavki.

Na stavko so bili poklicani telegrafisti na parnikih radi znižanja plač za 25 % in izrednega brezplačnega dela pri American Merchants liniji. Glede ekstra dela se je družba podala, ne mara pa umakniti redukcije plač, vsled česar je bila oklicana stavka po American Radio Telegraphers asociaciji.

Po neuspešni stavki razvaljevalcev kruha pri Dugan Bakery korporaciji je pokrajinski vladni delavski odbor odredil, da družba ne sme odsloviti nobenega voznika, kakor je nameravala. Pri Goodman Matzo Bakery so na stavki peki in vozniki za zvišanje plač.

V Flushing, N. Y., so na stavki izdelovalci pohištva radi redukcije plač in odslovitve več delavcev, ki so protestirali proti znižanju. Stavkarji so se organizirali v Furniture Workers uniji.

Stavka je bila odvrnjena na gasolinskih postajah v New Yorku, ko so velike oljne družbe priznale unijo 25,000 delavcem in znižale delovnik na osem ur in šest dni na teden.

Na vzhodu je v teku tudi kampanja za organiziranje urarskih delavcev. V Washbury, Conn., namerava Jewelry Workers unija poklicati na stavko delavce pri Waterbury Clock kompaniji.

Avtna tvrdka Budd Mfg. Co. v Philadelphiji je postavila po robu vladnemu delavskemu odboru, ki je odredil končanje stavke 2000 delavcev in volitve o vprašanju, kateri uniji hočejo spadati: svoji ali kompanijski. Družba je ignorirala ta odlok in odredila volitve o kompanijski uniji.

V istem mestu pa je zmagalo 300 delavcev pri Nat'l Lead Co., ko je družba priznala unijo in zvišala plače. Na stavki so tudi klerki v trgovinah za sadje in se pričakuje, da zmagajo.

Minimalna mezda za izučene krojače

Washington. — Koliko je zmogla doseči močna organizacija, pokazuje slučaj International Ladies Garment Workers unije, ki je pravkar izvojevala minimalne plače tudi za kvalificirane delavce. Glede clevelandskega in čikaškega trga je Johnson odredil, da znaša mezda na lestvica 85% toliko ko v New Yorku. To je edini slučaj z izjemo rudarjev, kjer je unija izvojevala minimalno mezdo tudi za kvalificirane delavce.

Turčija ne mara kolonizacije židov

Angora. — Turška vlada je odklonila peticijo vplivnih Judov v Carigradu, ki so jo poslali za naselitev 30,000 židov v Turčiji. To se smatra tudi za odgovor angleškemu židom iz Londona, ki so zaprosili za koloniziranje od sto do tristo tisoč židov v Turčiji, večinoma iz Nemčije.

Snežen vihar na srednjem zapadu

Chicago. — Na božični dan je prišel snežen vihar, ki je v naslednji noči in v terek pokril ves srednji zapad z debelimi zameti. Prej je bilo kopno in večidel toplo vreme. Obenem je temperatura padla blizu ničle.

Stavka delavcev pri javnih projektih

Camden, N. J. — Delavci, ki so bili uposleni pri javnih delih, so te dni zastavkali s namenom, da izvojujejo unijsko mezdo.

Vesti iz Jugoslavije

Glavna poročila iz Jugoslavije

NEZNANEC, KI JE IZKOPAL TRUPLJA NA POKOPALIŠČU

Gre za mladega akademika meščana, ki se mu je omražil um

Ljubljana, 9. dec.

Čuden slučaj je morala preiskavati zadnje čase ljubljanska policija. Neki neznanec, ki je govoril hrvaško, je prišel nekajkrat k upravniku ljubljanskega pokopališča pri Sv. Krištofu ter izpraševal, kje leži pokopani njegov brat. Upravnik je pregledal sezname, pa ni našel imena, ki mu ga je neznanec povedal. Tudi se je ta neznanec pojavil večkrat v bolnici ter spraševal, kje je pokopan dr. Nepokoja, ki je umrl v ljubljanski bolnici. V bolnici so neznancu povedali, da se je sicer dr. Nepokoja res zdravil pri njih, da pa ni umrl in je torej živ. Tega dr. Nepokoja je neznanec iskal kljub temu še nadalje, in je bilo torej jasno, da gre za bolnega človeka.

Pred dobrim tednom pa je našel pokopališki paznik dva groba razkopana, krsti odprti, tretji grob pa je bil izkopen, krsta odprta in trupu je manjkala glava. Dognali so, da je to izvršil isti neznanec. Javil se je namreč mizarski mojster, pri katerem je isti človek naročil lesteve, katero je prišel zvečer v temi s sabo je nosil tudi golito, tramp, lopato in vrečo. Lesteve lopato in kramp je pustil neznane ob razkopanih grobovih. Policija je potem dognala tudi, kje je ta deni prenočeval neznanec v ljubljani in tam dobila tudi naslov akademika Miroslava Mikona iz Siska na Hrvaškem.

Dognalo se je, da je iskal nekih grobov tudi v Kranjski gori. Detektiv se je odpeljal v Sisak tamkaj res našel akademika Mikona pri njegovih starših. Pili se pravilno Miro Migan, star 22 let. Vsa skrivnostna zadeva je bila pojasnjena, to tem dejstvo, ker je Migan popolnoma mirno in natanko opisal svoje dejanje, in to tako, kakor da gre za povsem razumljivo in običajno zadevo.

Miro Migan je študiral v Zagrebu medicino, po dovršenih šestih mesecih je bil zbolel ter je šel tamkaj zdravja v Kranjsko goro. Tamkaj se je na videz seznanil tudi z novosadskim sodnikom dr. Nepokojem, ki je prav tako iskal tamkaj zdravja. Takrat so se začeli javljati pri Miganu znaki duševne bolelosti. Ko se je vrnil domov v Sisak, je trdil mnogim, da mu je dr. Nepokoje vzel duševni mir in da se ne more izločiti njegovega vpliva. Sel je študirat pravo v Zagreb, toda bolehal je vedno bolj. Ker pa ni bil nasilen, ga niso dali takoj v bolnišnico, potem pa so ga le moralno poslati v umobolnico, iz katere pa je bil oktobra letos izpuščen. Ime dr. Nepokoja pa mu nikakor ni hotelo iz spomina. Neprestano je fantaziral o dr. Nepokoju, o katerem je domneval, da je umrl v ljubljanski bolnici. Peljal se je nekoč v Kranjsko goro, iskal njegovo truplo, a ko ga tamkaj ožigali, opozorili ga njegovih staršev, spravi na vlak in nazaj v Sisak. Potem se je peljal nekoč v Brežice, dne 4. t. m. pa se je odpeljal v Ljubljano s trdnim sklepom, da najde Nepokojev grob, izkopije truplo ter mu odreže ter sežge glavo, ker se bo le tako rešil hipnotičnega vpliva. V Zagrebu že je kupil lopato in kramp, s sabo pa je vzel tudi kirurško secirno orodje, ki ga je kot medicinar imel sam. Trdil je, da mora sežgati Nepokojeve možgane. V Ljubljani je naročil lesteve, ki je moral biti gotova do večera, ko je res prišel ponjo ter nato vtihotapil čez pokopališče — bilo je to okrog 10. zvečer — ter iskal grob Nepokoja. S krampom je razkopaval zmrzlo zemljo, naletel najprej na krsto drugega otroka, potem pa drugo krsto odprti, misleč, da je v tej krsti Nepokojevo truplo. Bil je kljub zmedenosti toliko previden, da ni odprl glave ter jemal nje možgane, s čimer bi se lahko zastrupil, marveč je odrezal glavo, jo zavil v vrečo, vtaknil v golito, ostale kosti smetal nazaj v grob ter z golito v rokah zbežal s pokopališča v

strahu, da se bo že zdanilo. Ko je prišel v mesto, je videl, da je ura šele 1. po polnoči. V gostilni pri Tišlarju je najel sobo, kjer pa je vzdrlžal le dobro uro, nakar je odšel na kolodvor ter se z brzim vlakom odpeljal proti domu. V vlak je postavil golito z glavo v kot vagona. Iz posode je udarjal smrad, a na opozorilo sprevodnika ni dal Migana nikakega odgovora. Ko je prišel domov, se je Migan zaprl v svojo sobo ter začel sežigati glavo.

Vso to svojo pot je Migan policijskim organom pripovedoval mirno in natanko, le včasih se je zmedel ter začel govoriti nesmiselnosti. V sporazumu s starši so nesrečnega fanta, ki je bil zelo nadarjen študent, poslali v umobolnico.

Nova opereta. — Dne 2. decembra zvečer je bila v ljubljanski operi krstna predstava nove slovenske operetne revije "Stoj, stoji Ljubljana". Prvo zamisel zanjo je dal skladatelj Matija Bravničar, nakar je tekst napisal znani kipar, slikar in podlistkar Niko Pirnat, glasbene vloške pa je komponiral Bravničar. Opera je delo pregledala in ga smatrala za zrelega, da ga aprizori na svojem odru. In je izročila režijo tega dela Bratku Kreftu. Premijera je bila napovedana za 2. decembra, in nekaj dni poprej so listi prinašali reklamne članke in intervjuje avtorji dela, ki ga je režiser krstil za "prijazno-satirično revijo" v mnogih slikah. Nekateri so pričakovali mnogo, drugi so pričakovali manj, nekateri pa so sploh napovedovali fiasko. In kaj se je zgodilo? Publika je delo sprejela zelo hladno, ploskanja skorajda sploh ni bilo, libretist je baje zbežal iz gledališča ter naslednji dan podal v listih kratko izjavo, da je prišlo pri uprizoritvi do disproporcij, ki zanje ne odgovarja. Kritika je delo po večini odklonila, delno pa nedoločno povedala, da bi se dalo kaj narediti iz stvari, če bi tekst in glasbo na več mestih popravili, črtali itd. Vsekakor je bilo delo pri premijeri sprejeto tako hladno, da se gledališka uprava še ni mogla odločiti, ali naj delo sploh obdrži na sporedu. — Kakšna je vsebina te operetne revije? Zornalist Frtavičev Gusti spozna, kako majhna in neprijetna je Ljubljana (—tudi Slovenija), pa meni, da bi bilo boljše, če bi Ljubljano kupil kak bogatin. Objavi oglaš, da je Ljubljana na prodaj. Javi se sam Rockefeller. Gusti mu razkazuje Ljubljano ter vodi po beznicah in cestah. Celo Prešernov spomenik so postavili na oder. — Nazadnje se izkaže, da bogatin ni bogatin, marveč pustolovec. In vse ostane kakor prej, mi pa ostanemo, kakor smo bili" in "Stoj, stoji Ljubljana".

Umrl so: v Ljubljani upokojeni ravnatelj mestne elektrarne Alojzij Ciuha, star 62 let, dalje Franciška Dobnikar, Ivan Celarc z Viča, stavec Ivan Komar. — Truplo dr. Ivana Perneča, zastopnika naše države pri Društvu narodov, so prepeljali iz Ženeve v Ljubljano in odtod z avtom v Trstenik pri Kranju, kjer je bil pokopnik doma.

Smrtina obsodba nad izseljenko. — V Essenu (zapadna Nemčija) pred porotnim sodiščem je bila obsojena na smrt žena slovenskega izseljenca Franceta Konciljo. Obtožena je bila treh umorov, umorov svojih treh otrok. Leto 1926 se je 20-letna poročila s Konciljo ter prinesla v zakon enega nezakonskega otroka, deklico; druga deklica se je rodila kmalu po poroki, tretji otrok pa je bil deček. Obtožnica je trdila, da je Konciljeva vse tri otroke utopila v kanalu Rhen-Herne pri Essenu. Zakonca sta se namreč prepirala in v obupu je sklenila žena, da bo vse tri otroke utopila ter se nato še sama vrgla v vodo. Otrokom je kupila nekaj sladkarij — bilo je lani decembra — ter jih odvedla na samotno mesto ob kanalu. Tamkaj je vrgla v roke najprej najmlajšega ter ga preko nasipa vrgla v kanal. Ko se je vrnila, je pograbila 7 letno hčerko ter tudi njo vrgla v kanal. Potem je vrgla še triletnega sinčka ter ga prav tako vrgla v kanal. Obtožnica je trdila pred sodniki,

da je hotela tudi sama planiti v vodo, a je izgubila pogum za samomor. Drugi dan je zadevo prijavila sama policijski stražnici. Te dni je bila razprava, ki je trajala več dni, nakar je bila obsojena za vsak umor na smrt; obsojena je torej trikrat na smrt.

Zima je prišla. — Ze nad teden dni leži v Sloveniji nekaj snega, ki ga leži na Gorenjskem že toliko, da so se smučarji že lahko smučali. Ze je videti ob sobotah ljubljanske smučarje, kako s svojimi dilcami na rami hitijo na vlak, da se popeljejo na Gorenjsko na sneg. V nedeljo 3. decembra pa je nastopil kar čez noč tudi hud mraz, ki je dosegel več stopinj pod ničlo ter so v Ljubljani že uredili drsališče za meščane. Zima je prišla zelo zgodaj in če se kaj ne izboljša, bomo imeli dolgo zimo. Težko jo bodo preživljali tisoči in tisoči.

Umrl so: Na Milnem pri Bledu je umrl gostilničar in posestnik Anton Vouk, na Bledu industrijačeva žena Helena Mulejeva, v Krški vasi na Dolenjskem upokojena učiteljica Franciška Jankovičeva (ki je službovala najdalje v Zagorju ob Savi), v Mariboru pa ravnatelj gradbenega urada mestne občine inž. Albin Černe.

Umor. — V Zalogu pri Komendi (kamniška okolica) sta sedela 2. t. m. — sobota — zvečer brata Dominik in Franc Štern, ki so se jima pridružili še drugi fantje, pa so začeli kvaritati. Za denar seveda. Ko jim je vino stopilo v glavo, so se začeli zmerjati. Eden je dejal drugemu, da goljufa, dobil je klofuto, ta je klofuto vrnil — in pretep je bil tu. Neki Nastran iz Cerklj je dobil največ udarcev pa se je skušal braniti. Potegnil je nožič iz žepa ter zamahnil. Zadal je Dominiku Šternu precej močno rano v pregib med trebuhom in stegnom. Rana ne bi bila nevarna, če ne bi bil nožič prevelik glavne žile, da je kri bruhal iz rane v močnih curkih ter je ni bilo mogoče ustaviti. Štern je še napravil nekaj korakov, v veži pa se je zgrudil in v nekaj minutah izdihnil. Nastran, ki je bil Šternov prijatelj in je zamahnil z nožem po njem v vinjenosti, nagli jezi in v obrambi, se je takoj po dejanju javil sam orožnikom, ki so ga odvedli v zapore.

Povikavanje pošne pristojbine. — Spet nova podražitev, veselimo se. Če si doslej pisal pismo v inozemstvo, si plačal za znamko 3 Din. Od 1. januarja 1934 pa boš moral prilepiti na tako pismo znamko za 3 in pol dinarjev. Za dopisnico-razglednico v inozemstvo si plačal doslej 1.50 Din, po novem letu boš plačal 1 Din 75 par! Le za Italijo ostanje pisemska pristojbina enaka. Spet bomo laže dihal, kaj? Ljudje se bodo kar bali pisariti v inozemstvo.

Požar v Levcu. — Pred dvema tednoma je pogorel v Levcu del gospodarskega in stanovanjskega objekta posestnika Kudra. Pred nekaj dnevi pa so imeli tamkaj spet požar. Gorela sta levalski mlin in stanovanjska hiša. Na pomoč so prihitele vse okoliške požarne brambe, ki jim je uspelo obvarovati pred ognjem žago in gospodarsko poslopje. Škoda je velika.

Podlegel je. — Pred časom je neki posestnik napadel s sekirico 63-letnega dinarja Verneja Zupančiča iz Senovice (okolica Šmarja pri Jelšah). Zdaj je Zupančič v celjski bolnišnici hudim poškodbam na glavi podlegel.

Možje, ki obvladujejo svet

10 milijonov izumov v Patentnem uradu

770 inženirjev, kemikov, znanstvenikov, strokovnjakov za reklamo, njihovih asistentov, pisarjev in knjigovodij je zaposlenih v prostorih londonskega Patentnega urada vsak dan po osem ur s pregledovanjem novih idej, ki jih pošilja jo v patentiranje izumitelji vsega sveta. Se nikoli ni skušalo toliko ljudi kakor dandanes preobraziti svet in nam napraviti življenje udobnejše z velikimi in majhnimi izumi.

Angleški patentni spisi segajo v l. 1617. Takrat je urad izdajal še po tri do štiri patente na leto. V preteklem letu pa je znašalo število novih patentov na 25.000! Nič manj nego 6 milijonov vsakovrstnih izumov vsebujejo in opisujejo že knjige Patentnega urada, in človek, ki jih malo prelistuje, dobi vsaj majhno slutnjo o velikanskem delu, ki so ga v teh treh stoletjih opravljali in ga še opravljajo tehniki in znanstveniki vseh delov sveta.

Knjižnica hrani patentne opise 40 dežel. Pri tem pa to še zdavnaj ne predstavlja vsega izumiteljskega dela. Patentni urad ima tudi nalogo, da zavrne vse predložene izume, ki jih je v podobni izvedbi vpisal kdaj že kakšen drug izumitelj. Samo na Angleškem zavarujejo tako letno povprečno 8000 izumov, osim tisočim ljudem razderejo tako z eno potezo peresa mrzlično sanjo o bogastvu in uspehu, ki so jo sanjali bogve koliko let, bogve ob kakšnem trudu in pomanjkanju.

Ogromna večina izumov seveda ne predstavlja kakšnih velikanskih, svet pretresajočih in zrevočionirajočih novotarij. Tudi veliki izumi so redki kakor vsaka velika duševna tvorba. Večinoma gre za kakšno majhno izboljšanje že obstoječega izuma. A baš v teh majhnih izboljšanjih se kaže napredek človeške tehnike, baš ob njih se življenje neprestano preobrazuje. Tako je le malo ljudi, ki bi se bavili z izumevanjem novih motorjev in podobnih priprav, omejujejo se bolj na gradnjo kontrolnih sistemov, ki jamčijo za enakomerno in štedljivo obratovanje. V svetu imajo ti in drugi majhni, toda praktični izumi največ uspeha. Tako se v zadnjih časih po Londonu (a tudi po drugih svetovnih velemedstih) zelo uveljavljajo javni avtomati za cigarete, vozne listke, znamke in druge reči vsakdanje rabe v najrazličnejših izvedbah, kakor ima naš čas sploh veliko veselje do avtomatov vseh vrst.

Tehniki ladjedelstva izumevajo manj novovrstne ladij, oblike nego zmogljivše vijake in stroje sploh. Izkoriščanje vodne sile za proizvodnjo električnega toka je v osredju premočnih poskusov, katerih uspehe patentni urad takoj zabeleži. Proizvajanje celuloze in njena uporaba se neprestano izpopolnjujeta, številni so tudi poskusi za izdelavo umetnega gumija, pri čemer pa uspehi niso še bogve kako epohalni.

Angleški zakon nima nobene klavzule, ki bi zavračala patentiranje praktično neuporabnih izumov, in take zavzemajo tudi

ti v knjigah patentnega urada velik obseg. Posebno Američani so zelo iznajdljivi za reči, s katerimi svet ne ve kaj početi, kakor so Američani poleg Angležev sploh na čelu kvantitativnega proizvodnje novih izumov. Sledijo Nemci in Francozi, ki so pa kvalitativno neprimerljivo boljše — vsaj od Američanov.

Ameriški pisatelji zavrnili fašiste

Amsterdam. — Ameriški pisatelj Sinclair Lewis, ki je pred par leti dobil Nobelovo nagrado, je na migljaj nekega hitlerskega izdajatelja knjig v Berlinu, naj ne dovoli Hitlerjevemu nasprotnikom rabe svojega imena, odgovoril, da ne bo nikomur dovolil, da bi mu diktiral, kaj naj dela. Obenem je fašistični knjigarni tudi povedal v brk, da bo napisal članek za revijo "Sammlung", ki jo izdajajo ubežniki in jo urejuje Klaus Mann, sin znanega nemškega pisatelja Thomasa Manna, ki je tudi še pravočasno zbežal iz "tretjega cesarstva."

Obrestna plačila naraščajo

New York. — Obrestna plačila so bila za 11 milijonov dolarjev večja v oktobru tega leta v primeri z istim mesecem lanskega leta. Vrota obrestnih plačil stalno narašča neglede na depresijo. Bila so višja l. 1932 ko l. 1929, ko je v deželi vladala "prosperiteta".

Številke o naraščajočih obrestnih plačilih je zbral New York Journal of Commerce, objavil pa jih je zvezni trgovinski departament.

Država Colorado zamenjala vešala s plinom

Denver, Colo. — Zbornica je sklenila, da se vešala v Colorado odpravijo in v bodoče bodo zločince eksekutirali s strupenim plinom kakor v Nevadi. Prvi, ki zapade tej smrti, je 18-letni morilec Walter Repin, čigar eksekucija je določena na 6. januarja v Canon Cityju. Fant odločno protestira proti plinu in pravi, da ne mara biti "ekaperiment".

Deset odstotkov družin na podpori

Washington. — V zadnjem septembru je bilo deset odstotkov vseh družin v Združenih državah na vladni podpori, pokazuje pravkar objavljena vladna statistika. V Floridi jih je bilo 28%. Pod CWA se je številno znižalo za okrog 40% radi u pozitivne pri zaslinem delu, v drugi polovici decembra pa je število bednih družin zopet pričelo naraščati.

Yakimski farmerski delavci izpušeni

Yakima, Wash. — Po štirih mesecih preiskovalnega zapora, so bili izpušeni na svobodo vsi poljedelski delavci — 35 po številu — ki so bili aretirani v stavki meseca avgusta. Obtoženi so bili napada prve vrste.

Prosekutor ni imel niti trohice evidence za vzdržanje obtožnice. Ker se ni upal praznih rok pred sodišče, je obtožnico umaknil proti vsem obtožencem — članom IWW.

Inženirji se uče ruskega jezika

Cleveland, O. — V pričakovanju, da bo Rusija potrebovala veliko število ameriških inženirjev sedaj, ko je ameriška vlada priznala Sovjetsko unijo, je Cleveland Engineering Society pričela s poučevanjem ruskega jezika.

Policija ovira unijsko kampanjo

Krojaška unija opozorila gubernerja na situacijo

Mount Holly, N. J. — (FP) — O aktivnostih tukajšnje policije, ki sabotira in ovira organizatorično kampanjo med krojaškimi delavci, je bil informiran gubernier Moore po voditeljih delavskih organizacij. Gubernier je pritožbe o policijskih nasiljih poslal odboru NRA za to državo.

Policijski načelnik Parker je nedavno izgnal organizatorja International Ladies Garment Workers unije iz mesta, obenem pa mu je zagrozil, da mu bo slaba predla, če se še kdaj vrne. "Mi vladamo to mesto in se prav nič ne oziramo na NRA, generala Johnsona in druge, ki nam pripovedujejo, kaj moramo storiti," je rekel Parker.

Organizator Barrett je informiral gubernerja, da Parker pošilja policaje na unijske seje, da zapišejo imena delavcev, ki posejajo te seje. Imena potem pošlje tovarnarjem, nakar sledi odslodivte.

Parker je znan kot velik sovražnik delavstva in je v vseh stvarkah, ki so se vršile v tem mestu, pomagal kompanijam pri zatiranju odpora. Večkrat je bil že obdolžen korupcije, a se je vselej s pomočjo svojih prijateljev tovarnarjev izmazal iz kaše.

Indianapolis brati unijskih aktivnosti

V treh mesecih je bilo organiziranih več novih unij s šest tisoč člani

Indianapolis, Ind. — (FP) — To mesto, ki je center konservativnih unij, glavni stan UMW, tiskarjev in drugih mednarodnih unij, zadnje časte brsti delavskih aktivnosti. V treh mesecih je bilo ustanovljenih več federacijahki tovarniških unij, ki imajo šest tisoč članov. Članstvo so pomnožile tudi obstoječe unije, centralna delavska unija za polovico.

Organizacijsko kampanjo vodi Fred Galloway, državni poslanec in demokratiški laborist, v katerem ima gubernier McNutt, ki je upeljal nekakšno diktaturo, največjega oponenta med poslanci. V kampanji je aktiven tudi Powers Haggood, član narodne eksekutive socialistične stranke, ki z Gallowayjem širi unionizem v openšparskih tovarnah.

Krajevni NRA odbor se je dosedaj še vseh slučajih postavil na stran novih unij, kar pa ne pomeni dosti, ker ne skuša in menda tudi nima moči, da bi enforširal svoje odloke.

Najmočnejše federalno unijo imajo kavčukarski delavci, kjer je v tekmi s kompanijsko unijo zmagala United Rubber Workers unija.

Val mraza pod ničlo

Chicago. — V noči od torka na sredo je temperatura padla na 10 do 12 stopinj pod ničlo. Fahrenheit. Ker je prejšnji dan padlo šest palcev snega, je bil mraz toliko hujši. V več krajih po okolici je toplomer zaznamoval 14 do 16 pod ničlo. V Chicagu je zmrznilo osem oseb. Trpljenje revežev v tem mrazu je nepopislno.

Med rudarji v Illinoisu je mir
Taylorville, Ill. — Po krvavih izgredih med rudarji dveh unij v nedeljo, ko je bilo pet moških obstreljenih, je spet vse mirno. Veleporota je začela preiskavo in 18 oseb je bilo aretiranih in izpuščenih z majhno denarno kaznijo. Izgredi so izbruhnili, ko so se člani dveh nasprotnih si organizacij začeli obklati s stekli.

Gumijski delavci ustanovijo mednarodno unijo

Akron, O. — Unionizem je že tako daleč napredoval v gumijški industriji, da se bo kmalu vršila konvencija vseh tovarniških unij, ki imajo federacijski čarter, za ustanovitev narodne oziroma mednarodne unije. Konvencija se bo vršila v Ohiju ali Indiani.

Na sliki (sreda) je Jack Windom v Kansasu, ki je obtožen umora zakonske dvojice in ki je ušel linčanju, ko ga je šerif odpeljal daleč proč v zapor.

Louis Adamič:

SMEH V DŽUNGLI

ANTHROPOGRAFIJA AMERIŠKEGA PRISILJENCA
Poslovenil Stanko Leben

Na tisoče mož se je tedensko vračalo z onkraj morja ter šlo skozi taborišče Camp Taylor. V velikih, za silo urejenih oddelkih so prihajali z vlaki ter že v nekaj dneh odhajali domov, bivši vojščaki demokracije.

Čital sem časopise, zlasti louisvillski "Courier-Journal", ter se tudi drugače zanimal za dogodke po svetu, predvsem za Woodrowa Wilsona prigodo v Evropi in za nasprotovanje domačih senatorjev njegovi zamisli Društva narodov; toda moje zanimanje za vse te stvari ni bilo bog ve kako življensko. Mislim, da sem bil začasno izčrpan. Občevanje s Koskom in Blakelockom mi je vzelo zaupanje v Wilsonove ideje, zato se nisem nadalje brigal, kaj se z njimi godi.

Potem sem nekega dne naletel v Louisvillu na "Pearson's Magazine", ki ga je zalagal in izdajal Frank Harris. V njem sem našel oster, žaljiv uvodnik o Wilsonu "veleizdajalcu". Zanos, s katerim je bil članek napisan, je povzročil moje zanimanje za Wilsona in versaillesko mirovno pogodbo in z vsem srcem sem se strinjal s Harrisovimi izjavami.

Pozno poleti se je Wilson odpravil na svoj nesrečni pohod preko dežele, da bi ljudstvo — "Cezarja" — pregovoril in pridobil za svoj narčrt Zveze narodov, ki so ga "nespraviljivi" v senatu na vsak način hoteli izjaloviti, vsaj kolikor se je tikel Združenih držav. Poročila o tem predsednikovem potovanju, ki sem jih bral "v Courier-Journalu", so napravila name dramatičen vtis.

Od plače sem si bil prihranil nekaj sto dolarjev. Poprosil sem za kratek dopust, ki mi je bil dovoljen. Vtepel sem si v glavo, da moram videti Wilsona, kako govori s svojim narodom. Iz časopisov sem zvedel, da bo v nekaj dneh v St. Louisu, in napotil sem se tjakaj.

Na dan Wilsonovega prihoda v St. Louis sem čakal v gneči na hodniku pred najlepšim hotelom v mestu, kjer je predsednik stopil iz avtomobila. Zelo malo je bil podoben Wilsonu, kakršnega sem poznal s slik. Star je bil in očividno bolan; nekaj dni zatem ga je popolnoma zloznilo.

Ko je množica zagledala predsednika, je zaploskala in vzkliknila; potem je ploskanje in vzklikanje nenadoma prenehalo kot bi odrezal.

Wilson je odrinil pribočnika, ki mu je hotel pomagati iz voza, ter za neskončno dolg trenutek obstal na podnožniku; telo mu je viselo upognjeno, dočim mu je na suhem, razdejanem obrazu nenadoma zaplalo nekaj, kar je bilo podobno divjemu sovraštvu. Preblisnil je množico z očmi, žarečimi ko dva oglja iz kupa pepela. Zdelo se mi je, da jo v tem trenutku sovraži za vse svoje trpljenje. Po naravi aristokrat, je bil prisiljen v vlogo hujšaka množic, v vlogo demagoga. Se pred nekaj meseci so mu divje ploskale množice vsega sveta; sedaj pa, ko podlega v boju proti trmoglavim političnim omejenjem, mu njegova lastna domača množica ploska lenobno, z medlim vzklikom kod pa kod. On pa, Woodrow Wilson, ponuja svetu rešitev s svojo Zvezo narodov! Zdelo se je, da bo zdaj zdaj vzkipek ter nas naglal z grdimi priimki. Množica je nekaj slutila, zato je nenadoma prenehala ploskati in vzklikati. Potem se je nekdo rahlo dotaknil Wilsonovega komolca. Osvetlil se je, se ovladal ter si izailil na lice medel, skrivljen, demagoški nasmeh; nato mu je ljudstvo na pločniku znova zaploskalo.

Ta edini prizor je pomenil zame bežen, a globok vpogled v politično dušo demokratske Amerike. Poučil me je, da celo mož, ki bi Wilsona visoko nadkriljeval, ne bi mogel biti predsednik Združenih držav, če ne bi bil ali postal šarlatan. Zazdelo se mi je, da Frank Harris ni vedel, o čem prav za prav govori, vsaj ne docela in popolnoma točno. V srcu sem se odločil za Wilsona. Zvečer nisem šel poslušati njegovega govora. Pretežko mi je bilo zanj; malodane sram je bil zanj in zaradi njega.

Domislil sem se Blakelocka, tega brez dvoma nadpovprečnega moža, ki je po brezplodnem življenju v službi svoje demokratske dežele umrl, da reši življenje peščici mož, ki so bili najbrže s Kosko vred manj vredni od njega. Sam ne vem, kako se je zgodilo, da sta se mi v mislih začeli prepletati imeni Wilson in Blakelock in njuni usodi. Pozneje sta mi ostali v spominu kot simbola za neizbežen poraz nadpovprečnih ljudi v demokratski Ameriki.

II

Ko sem pozno pozimi leta 1920. sšel vojaško suknjo, sem bil skoro edendvajsetleten, zelo resen mlad mož, izkušen v poznanju vseh velikih svetovnih in ameriških zadev, dozorl tudi v poznanju samega sebe in svojega osebnega življenjskega problema.

Ko sem izstopil iz vojaške službe, sem se, sam ne vem iz kakšnih razlogov, odločil, da odpotujem v Novi York. V žepu sem imel skoro tri sto dolarjev. Kupil sem si civilno obleko ter se nekaj dni počutil v njej neudobno in nenaravno, kar je le še povečalo zmedenost mojega duha. Niti sanjalo se mi ni, kaj bom začel v Novem Yorku. Upal sem, da mi kot bivšemu vojaku ne bo težko dobiti delo, morda celo dobro delo, zlasti, ker sem računal s svojo pisarniško skušnjo zadnjih desetih mesecev v računskem uradu v Campu Taylorju.

Bilo je sredi marca; nad Novim Yorkom je ležala zima. Dospel sem rano v jutro. Zajtrkoval sem, potem pa se odločil, da se nekoliko razogledam in se prepričam, ali se je mesto mnogo spremenilo od 1916. leta.

Ponoči je padel lahen dež in ceste so bile pomrle. Ko sem nekje med Dvajseto in Trideseto cesto zavil okrog vogala v obližju Tretje Avenije, me je zanesla pot do lahne vzpetine; zagledal sem težak, s premogom natovorjen voz in poleg njega voznika, ki je na žive in mrtve pretepal in preklinjal konje, da bi speljali težki tovor v spolzki klanec. Iskre so se utrinjale konjem izpod kopit; živali so nategovale, a tla jim niso nudila dovolj opore; kjeale so na kolena, voz se je komaj za spoznanje pomikal dalje; in vsakrat, ko so konji pategnili, se je tovor stresel in drobni kosci premoaga so padali na cesto. Za vozom sta stopali dve deklici in marno pobirali kosce, ki so se vsipali z voza. Dekleti sta bili drobni in, kolikor sem mogel videti, oblečeni v presivkasti, raztrgani obleki, ki sta jima segali komaj do kolen, da me je do duše zabele pod mojim težkim vojaškim plaščem. Otroka priseljencev, brez dvoma. Očividno je tudi vsaka pripadala drugi družini, ker sta tekmovali in obe hkratu stekli za vsakim drobcem, ki je zdrknil z voza; tako plané sestrada žival za kosom hrane; včasih sta splezali kar pod voz, izpostavljajoč svoji življenji smrtni nevarnosti.

(Dalje prihajajo.)

Tragedija zadnjih Ink

(K 400 letnici osvojitve Peruja)

Dr. Vlad. Travner

(Nadaljevanje.)

Poznejšo zgodovino je opisal l. 1609 do 1616 Španec Gracilosa de la Vega, ki je bil po materini potomec plemena Inka. To obširno delo je še danes — kljub raznim nedostatom — glavni vir za dobo Ink. Po poročilih VEGA se so delili prvotni prebivalci na mnogo plemen, ki so živala dolga stoletja v ljutih medsebojnih bojih. Okoli 1100 (po drugih 949 ali 1021) po Kr. sta prišla iz vzhoda na obrežje jezera Titicaca k plemenu Alimara mož in žena veličastne postave, ki sta zatrijevala, da sta otroka Sonca — Manco Kapach in Mama Oello. Učila sta divje prebivalce poljedelstva, živinoreje, ročnih del in umetnosti, jim dala prve zakone in ustanovila v dolini reke Urumbaba mesto Cuzco. Njuni potomci so bili Muysce ali Inke. Iz tega rodu so izhajali vladarji zvani prvotno Kapach ali Sapay Inke, t. j. vladajoči ali edini Inke. Pozneje je postalo ime "Inka" splošna označba za vladarja.

Do 1525 je vladalo v državi 12 (po drugih poročilih 10) kraljev tega rodu. Prvotno je obsegala dežela le okoli Cuzca in jezera Titicaca. Poznejši vladarji — posebno od 4. Inke Roca dalje — so razširili svojo oblast polagoma in skoraj brez bojev, t. j. s pogodami in prostovoljnimi pri- znanjem vrhovnega gospodstva

tako, da je obsegala država — imenovana Tahuantinsuyu (štiri pokrajine) — ob času prihoda Špancev vse ozemlje med rekama Acumayu (na severu) in Maule (na jugu) ter od Tihega oceana preko mogočnih Kordiljer in Antov daleč v notranjost celine, torej današnje republike Ecuador, Peru, Bolivijo, severno polovico Čila in vzhodni del Argentine (skupno blizu 6 milj. štirj. milj.). Vse te ogromne pokrajine z vsemi prebivalci so bile last vsakokratnega vladarja. Zanj so morali delati vsi podaniki tri četrta leta in mu izročiti vse pridelke in rude. Samo tri mesece v letu so smeli skrbeti zase. Zato sta lastnina in individualna svoboda sta bili neznanji. Zato pa je skrbel vladar za potrebe vseh. Država je bila torej komunistična po diktatoru Inke.

Vsak državljan je imel določeno delokrog, ki se je ravnal po stanu (kasti), starosti in (duševnih oz. telesnih) zmožnostih. Za bolnike, starčke in druge delanezmožne osebe je skrbela celokupnost. Zato ni bilo v državi niti bogatašev niti siromakov in vsakemu je bila eksistenca zagotovljena. Na ta način so bili vključeni vsi razredni in politični boji. Socialno vprašanje, ki je igralo v drugih državah čisto pogubno vlogo, je rešila država Ink mnogo boljše in pravičnejše kakor n. pr. stari Rim s svojimi strogo individualističnimi in egoističnimi načeli.

Vsa dela so vršili prebivalci pod nadzorstvom številnih urad-

nikov, svetišč, občin, pokrajin in države. Tako so se morali n. pr. zbrati vsi poljedelci kakkega okraja vsako jutro ob določeni uri na polju in izvršiti posele, ki jim jih je odkazal nadzornik. Brez njegovega dovoljenja ni smel nihče zapustiti svojega mesta. Celotna država je bila za vsak stan in okraj natančno predpisana. Slaba posledica tega sistema je bila seveda, da ljudje niso imeli lastne iniciative.

Prebivalci so bili temno rdeče polti, srednje inžilave postave in miroljubnega in vedrega značaja. Bavili so pred vsem s poljedelstvom. Zgradili so številne obredovanjane vredne, deloma še ohranjene vodovode in prekope, da so namakali ob času suše polja. Gojili so krompir, koruzo, uluko, oko, mako, kvinoo in druge koristne rastline. Najvažnejši domači živali sta bili ovca (vicuna) in — posebno v gorskih krajih — lama. Razvito je bilo tudi perutinarstvo. V številnih rudnikih so kopali (posebno) zlato in srebro. Iz teh kovin so izdelovali krasne vaze, vrče, sohe, nakit, orodje in druge predmete. Železa skoraj niso poznali. Umetniški dovršeni so bili tudi keramični (lončeni) izdelki, kjer so posnemali radi človeške in živalske oblike, ladje in druge. Trgovina se je omejevala na ozemlje države, ker so bile zveze s tujino strogo prepovedane.

Ostanki svetišč — pred vsem v prestolnici, na otoku Titicaca in pri Pachacamacu blizu Lime — mnoge razvaline palač vladarjev, hla preprostega naroda in

velikih utrd (n. pr. pri krajih Ollan Taytambo, Trujillo, Sacahuaman i. dr.) pričajo še danes o razvitem stavbarstvu. Polopja so bila nizka, štirioglasta, zgrajena iz skrbno obdelanih kamnov, pokrita z velikimi ploščami. Značilna so bila trioglasta (piramidalna) okna in vrata, okrašena čisto z lepimi reliefi. Manj pomembno je bilo kiparstvo, kar dokazujejo po našem okusu nelephe sohe Ink na vratih svetišča v Trahuacu. Vendar se izraža tudi tu duh in mišljenje naroda. Posebno sijajna je bila današnjega dominikanskega samostana znamenito glavno svetišče Sonca, ki ga opisuje severno-ameriški potnik Squir (ok l. 1850.) takole:

Stene so bile zgrajene iz ogromnih poliranih kamnov, tako da je zbuja zgradba vtis, kakor da bi bila izklesana iz ene same skale. Na notranji strani so bile obložene z zlatimi in srebrnimi ploščami, kar pričajo še pičli ostanki. Kjer stoji zdaj v cerkvi glavni oltar, se je blesketalo veliko zlato sonce. Pred svetiščem je bilo belo stebrišče, okrašeno na pročelju z zlatimi ornamentami. Vodilo je k petim paviljonom. Prvi, obložen s srebrnimi ploščami, je bil posvečen Mesecu. Tu so počivale pokojne žene vladarjev. Drugi, posvečen Zvezdam, je imel moder strop z mnogimi zlatimi in srebrnimi ploščami. V tretjem so častili Blisk. Strele so bile iz masivnega zlata. Četrty paviljon je spominjal na Mavrico, ki so jo smatrali za dete sončnega božanstva. V peti hišici je bilo duhovno sodišče. Tu so se tudi pripravljali svečeniki za verske obrede. V bližini je bilo 500 celic, kjer so bivali "sončne device", hčere najodličnejših rodbin. Če je katera izmed njih prelomila svojo objubo, so jo zadržali in pokopali v skretni legi na vrtu svetišča. V trdnjavi, obdani s tremi deloma še ohranjenimi okopi, je stala sijajna palača Ink, napolnjena z zlatimi in srebrnimi umetninami.

Iz glavnega mesta so vodile krasne ceste v vse dele obširne države, posebno proti severu v 500 milj oddaljeni Quito. Prilicno vsake pol milje so stale stražnice in utrdbe. V večjih krajih so bila državna prenočišča za potnike. Povsod je vladal vzgleden red, za kar so skrbeli številni vojniki, oboroženi s frčami, kiji, sulicami in lesenimi meči.

Mrliče so pokopavali v skretni legi v 2 do 6 metrov globokih rovih, kjer so se izsušili. Trupla odličnejših oseb so pokrivali s krasnimi, živobarvanimi, gobelinom aličnimi preprogami, kar dokazujejo grobovi velikega pokopališča pri Anconu v Ecuadorju.

Umevno je, da so cvetele tudi znanosti. Mnoge — deloma še ohranjene — narodne pripovedke in pesmi dokazujejo smisel tega nadarjenega naroda za poetično in razmišljanje. Peruanci so imeli tudi svojevrstno "pisavo": vozljali in spleтали so namreč vrvice raznih barv in dolžin (kipu). Veliko vlogo je igrala — kakor pri vseh poljedelskih narodih — astronomija. Z vitkimi in visokimi obeliski so do ločevali svečeniki stanje sonca in s tem dnevni in letni čas. Leto so delili na 365 dni. Poznali so celo prestopna leta. Da so se bavili tudi z matematiko in geometrijo, pričajo vodne naprave, zgradbe, mostovi in ceste.

Uradni jezik je bil Kechua ali Quichua (špansko: lengua general ali cortesana, t. j. splošni ali dvorni jezik), ki so ga umeli vsi prebivalci, četudi so govorili doma dokaj različna narečja. O blagolastnosti jezika pričajo mnoga ohranjena imena.

O veri starih Peruancev vemo le malo; kajti številni misionarji so kmalu iztrebili vse spomine na nekdanje paganstvo. Ustno izročilo, ki živi še v praznovanju, pa ni zanesljiv vir. Ker je bila država strogo teokratska, so se morali priznavati vsi prebivalci samo eni oficialni konfessiji (kakor n. pr. Izraelci). Najvišji bog je bilo Sonce, pravi vsa življenja. Njemu je bilo posvečenih v državi nad 300 svetišč. Daritve so obstojale večinoma iz poljskih pridelkov. O durne človeške trtve, ki so igrale v stari Mehiki tako veliko in žalostno vlogo, so bile strogo prepovedane. Znani so bili tudi obredni plesi in procesije.

(Dalje prihajajo.)

Vertella S. Valentine, prva črnka, ki je z najvišjo odliko nastopila izpit v židovskem učilišču v New Yorku.

PO 450 LETIH RAZJASNJENA SKRIVNOST

Kakor poročajo londonski listi šele sedaj, so poleti v Westminsteru opatiji izkopali kosti dveh nesrečnih kraljevih otrok, ki so ju leta 1483. justificirali v Towru.

Gre za 12 in 9-letnega sina kralja Henrika IV. Po smrti tega kralja bi moral starejši sin zasedeti prestol, a bil je na poti svojemu stricu Rikardu, ki je sam segal po prestolu. Da je oba otroka spraviti v Tower in se oklical za kralja Rikarda III. Ze stoletja so se zgodovinarji potem prepirali, da-li je dal oba otroka umoriti ta kralj ali dve leti pozneje, t. j. l. 1485., prvi Tudorovec Henrik VII. Preiskava okostij oziroma zobovja je pokazala sedaj neoporečno, da je eden umrl v starosti 12 in pol leta, drugi v 9. letu, torej pod vladjo Rikarda III. Preiskavo je izvršil profesor Wright, a cerkvena oblast je dovolila ekshumacijo šele potem, ko si je zagotovila, da ostane do končnega rezultata vsa stvar tajna.

Tudi sport

— Kaj tvoj mož ne goji nobenega sporta?

— Pač, pač, kadar čita novine, preskoči vedno sportno rubriko.

MLEČNI HORMON

Carnegiejev zavod v Washingtonu sporoča, da je uspelo ta delujočim raziskovalcem odkriti hormon, ki povzroča nastajanje materinega mleka. Izločeno ga slovita žleza možganskega podaljška, hipofiza, ki igra z drugimi hormoni takšno vlogo v telesni rasti in v seksualnem življenju.

Mlečni hormon, ki so mu dali ime "prolaktin", so pridobili prvič iz žlez goveda in ovce in malenkostne injekcije te snovi v samice morskih prašičkov in kuncev so povzročile, da pričele njih mlečne žleze tak izločevati mleko. Novi hormon bo imel še velik pomen za tiste mlade matere, ki imajo premalo ali nič mleka, da bi dojili svoje otroke. Moderna znanost si je že davno na jasnam, da mleko lastne matere najboljše hrana za vsakega dojenčka.

AGITIRAJTE ZA PROSVETO

DR. WEEKS, SUCCESSOR TO

HAYES DENTAL OFFICE

Mrs. — 8:30 A. M. to 5:30 P. M. — Sun. 9 A. M. to 1 P. M. — Tel. N. H. 0741

Consistently Low Prices

326 S. STATE ST.

Opposite Davis Store, 2d Floor

Nas "New Deal"!

Slovenec v La Salle, Oglesby, in Peru, Ill., voščimo srečno NOVO LETO in se najiskrenejše zahvalimo za prijateljsko naklonjenost v preteklosti.

Za v bodoče bomo dali vsem našim odjemalcem ob pogrebu cementni "Vault" ali pa jekleni "Vault" z vsakim pogrebom za odraslene, navadno se računa po \$85.00 za tak vault. Vemo, da je veliko njih, ki si žele tak "vault" ali ga niso zmogli, zato bomo skrbeli, da ga bodo dobili brezplačno.

PTAK'S FUNERAL HOME

1011 FOURTH STREET

PERU, ILLINOIS

TISKARNA S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časniške knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugo.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne Cene smerno, unijako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S.N.P.J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

Telefon Rockwell 4904

Chicago, Ill.

Tam se boste na hitro tudi vse ustrezno pojasnila